

AGNIESZKA BUGAJ

NIEMOC PŁCIOWA JAKO PRZYCZYNA STWIERDZENIA
NIEWAŻNOŚCI MAŁŻEŃSTWA W WYROKACH TRYBYNAŁU
METROPOLITALNEGO W WARSZAWIE WYDANYCH
W LATACH 1994-1999

Każdy człowiek posiada prawo do zawarcia związku małżeńskiego, gdyż małżeństwo to instytucja prawa naturalnego. Mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia. Przymierze to musi być skierowane ku dobru małżonków oraz zrodzeniu i wychowaniu potomstwa. Z tym ostatnim ma związek przeszkoda impotencji, czyli niezdolności płciowej.

Przeszkoda małżeńska to każda okoliczność, która na mocy czy to prawa Bożego, czy też ludzkiego nie pozwala na ważne lub godziwe zawarcie związku małżeńskiego. Ponieważ małżeństwo jest ze swej natury nastawione ku dobru małżonków oraz zrodzeniu i wychowaniu potomstwa, wydaje się naturalne mieć na uwadze zdolność do podejmowania aktów skierowanych na zaspokojenie popędu płciowego oraz na przedłużanie gatunku ludzkiego. Dlatego też przeszkoda niemocy płciowej pochodzi z prawa Bożego naturalnego, co wyklucza możliwość uzyskania dyspensy.

Impotencja, czyli niemoc płciowa, jest to zaburzenie podczas aktu płciowego zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn; oznacza niezdolność osoby do dokonania aktu seksualnego. Jest to definicja z punktu widzenia medycznego, gdyż prawodawca kościelny ani w Kodeksie z 1917 roku, ani w Kodeksie z 1983 roku, nie podał definicji impotencji. Mimo to, niemoc płciową łączy się z niezdolnością do aktu małżeńskiego.

Zaburzenia w zachowaniu seksualnym są niezwykle częste, zarówno u kobiet, jak i mężczyzn¹. Jak zauważa ksiądz Mirosław Czapła, badanie niemocy płciowej jest bardzo trudnym zadaniem, ponieważ dotyczy strefy bardzo intymnej, ale też bardzo istotnej dla psychofizycznej kondycji mężczyzny i kobiety².

¹ Por. *Encyklopedia wychowania seksualnego dla dorosłych*, Warszawa 1993, s. 83.

² Por. M. Czapła, *Impotencja funkcjonalna jako podstawa przeszkody zrywającej w świetle nauki prawa kanonicznego (kan. 1084 KPK)*, *Ius Matrimoniale* 6(2001), s. 65.

Jak czytamy w „Leksykonie erotyki”³, pierwotne zaburzenia erekcji występują już przy pierwszej próbie współżycia (przy próbie wprowadzenia penisa do pochwy), tak więc zaburzenie takie trwa od początku życia seksualnego. Wtórne zaburzenie natomiast to takie, gdy trudności pojawiają się dopiero po okresie uprawiania życia erotycznego. Zaburzenia te mogą oddziaływać jako czynnik frustrujący, prowadzić do konfliktów sytuacji małżeńskich, do depresji i myśli samobójczych, a nawet prób pozbawienia się życia.

Przyczyny zaburzeń wzrodu dzielimy na czynniki somatyczne i psychogenne. Do czynników organicznych należą: anomalie organów płciowych, zaburzenia neurologiczne, zaburzenia hormonalne, zaburzenia naczyniowe, wpływ toksyn i leków, *diabetes mellitus* (u około 50% diabetyków dochodzi do uwarunkowanej organicznie impotencji)⁴. Czynniki psychogenne to: czynniki sytuacyjne (nie-sprzyjające warunki, nieodpowiednie do odbycia stosunku płciowego), przeżycia traumatyzujące, problemy partnerskie, osobowość mężczyzny (np. mężczyźni lękliwi, niepewni siebie), stany psychiczne i psychiczne zaburzenia (stany zmęczenia, wyczerpania, przepracowania i depresji)⁵. Stefan Bechtel stwierdza, że przyczyną impotencji może być także zła dieta o zbyt dużej zawartości tłuszczu i cholesterolu, brak ćwiczeń fizycznych oraz palenie papierosów⁶.

Występują jeszcze dwie, najczęstsze formy zaburzeń erekcji, mające charakter patogeny. Skuteczność podnieć, które same w sobie wystarczyłyby dowołania erekcji, tłumiona jest negatywnymi emocjami, towarzyszącymi sytuacji seksualnej. Emocje te, do których należą przede wszystkim obawy, strach przed niepowodzeniem czy chęć wykazania się, cofają erekcję i mężczyzna nie jest w stanie urzeczywistnić planowanego stosunku. Mężczyzna przy kolejnej próbie przestaje zwracać uwagę na swoje przyjemne doznania seksualne i wdzięki partnerki, lecz obserwuje swoją erekcję i poddaje się obawom. Powoduje to przytłumienie jego podniecenia i reakcję genitalną. Terapia w takich przypadkach powinna zmierzać do usunięcia obaw i zapewnienia odpowiedniej atmosfery. Drugi typ zaburzeń polega na obniżaniu się skuteczności podnieć, które przedtem były w pełni wystarczające. Malejąca atrakcyjność starzejącej się lub mniej dbającej o siebie żony, ochłodzenie w związku i konflikty domowe, wszystko to prowadzi do zmniejszenia siły przyciągania partnerki jako obiektu seksualnego. Terapia skupia się na wzmożeniu skuteczności bodźców, na zwiększeniu atrakcyjności partnerki (jej wyglądu, zachowania), czy na stosowaniu nowych form seksualnej aktywności (zmiana pozycji, metod).

³ Por. L. Aresin K. Starke, *Leksykon erotyki*, tłum. z ang. K. Jachimczak, R. Wojnakowski, Warszawa 1998, s. 406.

⁴ Por. S. Kratochvil, *Leczenie zaburzeń seksualnych*, tłum. z ang. A. Czcibor-Piotrowski, Warszawa 2002, s. 20-29.

⁵ Por. tamże, s. 31-33.

⁶ Por. S. Bechtel, *Zdrowie i seks. Poradnik encyklopedyczny*, tłum. z ang. M. Wrześniewski, Warszawa 1998, s. 383 i 386.

Niemocą płciową u mężczyzn, jednakże występującą stosunkowo rzadko, jest ejakulacja opóźniona lub jej całkowity brak. Pacjent ma erekcję i zdolny jest do odbycia stosunku płciowego, ale ejakulacja opóźnia się bądź nie pojawia się wcale, chociaż stymulacja jest dostateczna. *Ejaculatio retardata* to skłonność do długiego uspienia orgastycznego. Wstępna erekcja jest dobra, podniecenie jednak pozostaje długo i trudno doprowadzić do ejakulacji, mimo usilnych starań pacjenta. *Ejaculatio deficiens* oznacza brak ejakulacji, natomiast totalne *ejaculatio deficiens* jest wtedy, gdy pacjent nie może wywołać ejakulacji w żaden sposób. Koitalne *ejaculatio deficiens* oznacza możliwość doprowadzenia do ejakulacji drogą masturbacji, nigdy jednak podczas stosunku płciowego. Do przyczyn organicznych należą zaburzenia ośrodków nerwowych i połączeń nerwowych, czyli uszkodzenie rdzeniowego ośrodka ejakulacji i włókien nerwowych sympatycznego układu nerwowego. Ejakulację mogą też blokować leki używane przy leczeniu nadciśnienia, thioridazin oraz niektóre neuroleptyki i specyfiki antydepresyjne. Przyczynami psychogennymi mogą być zaburzenia w stosunku do partnerki, np. tłumiony gniew czy pogarda. Do przyczyn zalicza się także ortodoksyjne wychowanie religijne, które surowo zakazywało i rygorystycznie karało onanizm, a także sytuacje traumatyczne, takie jak przyłapanie bądź przeszkodzenie podczas uprawiania onanizmu lub stosunku płciowego. Terapia polega na korzystaniu ze wszystkich form stymulacji, którymi pacjent zdoła ejakulację wywołać⁷.

Profesor Zbigniew Lew-Starowicz w swojej książce zaznacza, że wielu pacjentów z różnych przyczyn nie akceptuje terapii seksualnej lub konkretnych jej metod. I tak, do najważniejszych przyczyn według profesora Starowicza należą: rezygnacja z powodu kosztów wiążących się z leczeniem, rezygnacja z protez członka, odczuwa się bowiem dyskomfort „obcego ciała”; lęk przed możliwymi następstwami terapii hormonalnej, np. nowotworami; w przypadku farmakoterapii – nadwrażliwość na informacje o możliwych objawach ubocznych i powikłaniach. W psychoterapii mężczyźni są także powściągliwi w udzielaniu informacji, trudniej się otwierają, są bardziej nastawieni na usuwanie objawów, a nie ich przyczyn, oczekują krótkiego czasu leczenia⁸.

Kobiece zaburzenia seksualne uszeregowane są następująco: brak lub utrata potrzeb seksualnych, awersja, niedostateczne przeżywanie rozkoszy seksualnej, brak reakcji genitalnej, zaburzenia orgazmu. Anorgazmia to brak odczuwalnego szczytowania (orgazmu) podczas stymulacji seksualnej. Występuje u nie pobudliwych, oziębłych kobiet, którym współżycie nie sprawia przykrości.

Awersja seksualna to wstręt do aktywności płciowej, jest on trwale wysoce negatywny. Wstręt może dotyczyć tylko stosunku płciowego lub generalizować się na wszelkie cielesne pieszczoty partnera. Na pierwotną awersję seksualną składają się wychowanie i przeżycia z okresu dojrzewania czy dzieciństwa, np.

⁷ Por. tamże, s. 75-78.

⁸ Por. Z. Lew-Starowicz, *Leczenie zaburzeń seksualnych*, Warszawa 1997, s. 155-156.

wykorzystywanie seksualne. Awersja wtórna może mieć źródło w wymuszonej aktywności seksualnej, która nie odpowiada potrzebom kobiety pod względem częstotliwości czy formy.

Kolejnym przypadkiem niemocy płciowej u kobiet jest pochwica (waginizm). Jest to odruchowe, kurczowe ściągnięcie mięśni wejścia do pochwy i innych mięśni dna miednicy, które uniemożliwiają przeniknięcie penisa do pochwy. Ma charakter odruchu obronnego, który wywołany jest realną, oczekiwaną lub wyobrażoną próbą penetracji. Niekiedy dołącza się też odruchowe ściskanie ud i wygięcie kręgosłupa. Zwykle zjawisko to łączy się z fobią, dotyczącą defloracji, stosunku płciowego czy jakiegokolwiek penetracji waginalnej. Waginizm może być przyczyną braku skonsumowania małżeństwa, trwającego nawet wiele lat.

Waginizm funkcjonalny ma swoje źródło w psychice. Przyczyną może być reakcja obronna przeciw nieprzyjemnemu uczuciu, czy też stosunek do seksu i partnera. Do warunkowo-odruchowych przyczyn należy reakcja obronna przeciwko bolesnej lub też oddziałującej psychotraumatycznie próbie stosunku. Pierwotny bodziec, którym jest ból fizyczny czy stres psychiczny, wywołuje spazmatyczny skurcz. W trwających długo nieskonsumowanych małżeństwach S. Kratochvil stwierdza połączenie waginizmu z zaburzeniami potencji u partnera⁹.

Przyczynami pochwicy może być zbyt bezpośrednie i agresywne postępowanie na początku życia płciowego, przy próbie defloracji u kobiety nie przygotowanej dostatecznie do kontaktu płciowego. Z drugiej strony przyczyną może być związek partnerski, w którym mąż jest za mało energiczny, nadmiernie ugrzeczniony, brakuje mu siły przebiccia i pewności siebie. Żona może to – świadomie bądź nie – przeżywać negatywnie jako brak męskości. Głębszą przyczyną waginizmu może być homoseksualny rozwój osobowości, ambiwalentny stosunek do seksu i partnera oraz konflikty między partnerami. Niekiedy waginizm może być formą obrony przed partnerem, który nie jest dość pociągający lub też przejawem niechęci wobec męża, za którego kobieta wyszła za mąż z innych niż erotyczne powodów.

Historyczny zarys przeszkody niemocy płciowej jest długi i skomplikowany, dlatego też zwrócimy uwagę tylko na cztery najważniejsze dokumenty.

1. Brewe *Cum frequenter* Sykstusa V

Dokument ten jest datowany na 27 czerwca 1587 roku. Powstał w Hiszpanii, której problemem byli liczni eunuchowie oraz *spadones*, gdyż chcieli oni zawierać małżeństwa. Brewe Sykstusa V nastrocza jednakże trudności interpretacyjne ze względu na niespójność treściową między pierwszą i drugą częścią. Brewe wprowadza nowe, kluczowe wyrażenie – *verum semen*, co oznacza prawdziwe nasienie. Papież Sykstus V w swoim dokumencie różnicuje *verum semen* od in-

⁹ Por. S. Kratochvil, dz. cyt., s. 126.

nej, podobnej do nasienia wydzieliny, która nie nadaje się do spłodzenia potomstwa, a także nie zaspokajają pożądliwości. Jednakże jest to opis zjawiska, a nie naukowe określenie. Stanowisko papieża w brewe jest takie, że ci, którzy są oziębli seksualnie oraz impotenci nie są zdolni do zawarcia małżeństwa. Akty seksualne tych osób nie zaspokajają pożądliwości seksualnej własnej i kobiety, ale jeszcze ją zwiększają, co stoi w sprzeczności z nauką o małżeństwie, która mówi że powinno ono przynajmniej realizować drugorzędny cel, jakim jest zaspokojenie popędu. Dokument ten jest tak istotny, że mimo iż był skierowany do konkretnego Kościoła partykularnego, został wprowadzony przez Kościół powszechny¹⁰.

2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku zawierał podział przeszkód małżeńskich na zrywające i wzbraniające. Impotencję płciową zaliczono do przeszkody zrywającej, czyli takiej która sprawia, że osoba jest niezdolna do zawarcia małżeństwa z prawa Bożego naturalnego lub pozytywnego lub kościelnego. Niezależnie od wiedzy stron, małżeństwo jest nieważne. Zgodnie z kanonem 16 § 1 KPK/1917 żadna nieznajomość, czy niewiedza nie wpływała na działanie prawne stron, czyli nieważność aktu prawnego w danym wypadku¹¹. Prawodawca kościelny, stosując nazwę impotencja wyraźnie odróżnia ją od niepłodności, gdyż ta nie powoduje nieważności małżeństwa, a także nie zabrania go zawierać. Impotencja wskazuje na niezdolność do dokonania aktu małżeńskiego¹².

Doktryna i jurysprudence uważały, że akt seksualny wymagał zdolności fizycznej i otwartości na przyjęcie potencjalnego potomstwa. Niemoc płciowa, to według kanonistów niezdolność mężczyzny i kobiety do spełnienia aktu małżeńskiego, na który składało się: złożenie nasienia, nasienie musiało być prawdziwe, złożenie i przyjęcie nasienia musiało się odbyć w sposób naturalny, co wykluczało sztuczne zapłodnienie, złożenie nasienia musiało odbyć się w pochwie, co wykluczało onanizm¹³.

Taki akt małżeński domagał się od strony anatomicznej u mężczyzny: penisa, przynajmniej jednego jądra, zdolności do wzwodu członka i wytrysku nasienia. Kobieta natomiast powinna mieć pochwę zdolną do penetracji i złożenia w niej nasienia.

Zasady podziału i cechy przeszkody niemocy płciowej wynikają ze sformułowania kanonu 1068 § 1 KPK z 1917 roku. Tekst polski tego kanonu brzmiał następująco: „Niemoc płciowa uprzednia i trwała, czy to ze strony mężczyzny,

¹⁰ Por. H. Stawniak, *Niemoc płciowa jako przeszkoda do małżeństwa*, Warszawa 2000, s. 48-53.

¹¹ Por. tamże, s. 59.

¹² Por. tamże.

¹³ Por. tamże, s. 62-64.

czy ze strony kobiety, znana stronie drugiej, czy nie, bezwzględna czy względna, zrywa małżeństwo z samego prawa natury”¹⁴.

Przeszkoda niemocy płciowej według KPK z 1917 roku pochodzi z prawa naturalnego. Nie mógł od niej dyspensować nawet Papież. Spowodowane było to tym, że niezdolność do aktu seksualnego przekreśla pierwszorzędny cel małżeństwa, jakim jest zrodzenie potomstwa oraz drugorzędny cel małżeństwa, jakim jest możliwość zaspokojenia popędu seksualnego. Brak więzi seksualnej nie sprzyjał także wzajemnemu uzupełnianiu się i doskonaleniu osób¹⁵.

3. Dekret Kongregacji Doktryny Wiary z 1977 roku dotyczący impotencji

13 maja 1977 roku Papież Paweł VI zaaprobował Dekret Kongregacji Doktryny Wiary w sprawie niemocy płciowej powodującej nieważność małżeństwa. Został on opublikowany w Aktach Stolicy Apostolskiej dnia 31 lipca 1977 roku. Wszedł w życie 1 listopada tego samego roku, choć data pozostaje sprawą dyskusyjną. Ogłoszenie Dekretu podyktowane było problemem i wątpliwościami związanymi z wasektomią i innymi podobnymi przypadkami.

Na początku XX wieku zjawisko wasektomii, czyli zawiązywania lub przecinania nasieniowodów bardzo się nasiliło. W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej wasektomię stosowano jako karę za nadużycia seksualne lub w celach zapobiegawczych. Według większości uczonych osoby po wasektomii nie są zdolne do zawarcia ważnego małżeństwa, gdyż ejakulat mężczyzny po takim zabiegu nie jest prawdziwym nasieniem, podobnie jak u eunucha czy kastrata. Skutki wasektomii są trwałe i nie dają możliwości przywrócenia przepływu nasienia. Warto podkreślić, że ani Magisterium Kościoła ani papież nigdy nie określili jakie są elementy składowe *verum semen* (prawdziwego nasienia). Jurysprudencja rotalna nie była zgodna co do jego składu. Mówiono tylko, że musi być ono produktem pochodzącym z jąder¹⁶.

Podsumowując: Dekret mówi, że mężczyzna wasektomowany lub pozbawiony jąder lub gdy one niewłaściwie funkcjonują, nie jest impotentem. Omawiany dokument pośrednio dotyka też niektórych kategorii kobiet. Kobieta pozbawiona organów pozapochwowych (jajniki, macica) lub gdy pochwa zamknięta jest w części wewnętrznej i niemożliwy jest przepływ nasienia do macicy, od momentu wydania Dekretu nie jest impotentką. Mężczyzna jest zdolny do zawarcia związku małżeńskiego, gdy jest zdolny do spełnienia aktu małżeńskiego w jego zewnętrznych aspektach, czyli erekcji, penetracji i ejakulacji. Natomiast skład i pochodzenie substancji wyprodukowanej nie ma żadnego prawnego znaczenia i nie jest elementem istotnym aktu małżeńskiego.

¹⁴ Tamże, s. 132.

¹⁵ Por. tamże, s. 70-72.

¹⁶ Por. tamże, s. 79.

4. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku

Nowy Kodeks od razu precyzuje pojęcie niemocy płciowej. W paragrafie 1 i 2 kanonu 1084 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku mówi się o impotencji dotyczącej dokonania stosunku. Prawodawca nie mówi w kanonie nic o wiedzy bądź niewiedzy którejkolwiek ze stron, gdyż nie ma to znaczenia dla istnienia impotencji. Gdy przeszkoda istnieje, to nieważność małżeństwa jest niezależna od wiedzy nupturientów na ten temat. Z kanonu tego wynika również fakt, że także w przypadku akceptacji impotencji przez partnera, związek małżeński jest zawsze nieważny, ze względu na charakter samej przeszkody¹⁷. W aktualnym Kodeksie, przyjęto formułę *ex ipsa eius natura*.

Prawodawca w kanonie 1084 § 1 mówi, że niemoc płciowa służy jako podstawa do zaistnienia przeszkody, zaś impotencją płciową dotknięta jest ta osoba, która jest niezdolna spełnić akt małżeński. Należy zaznaczyć, że niemocy płciowej jako podstawy istnienia przeszkody, nie można mylić z pojęciem niepłodności – *sterilitas*. Zgodnie z § 3 kanonu 1084 niezdolność do zapłodnienia i poczęcia potomstwa nie wzbrania małżeństwa i nie powoduje jego nieważności. Małżonkowie są bowiem zdolni do aktu małżeńskiego, do tego co nazywa się *actio humana* w akcie płciowym, zaś w przypadku przeszkody niemocy płciowej nie są do tego zdolni.

W omawianym kanonie prawodawca określa cechy, jakie powinna spełniać niemoc płciowa, aby można mówić o zaistnieniu przeszkody. Impotencja musi być:

- a. uprzednia (*impotentia antecedens*) – istnieć przed i w momencie wyrażenia zgody małżeńskiej,
- b. trwała (*impotentia perpetua*) – nie ma żadnej możliwości jej usunięcia, czyli nie może być wyleczona,
- c. absolutna, czyli bezwzględna lub względna (*impotentia absoluta vel relativa*) – impotencja bezwzględna jest wówczas, gdy osoba nie jest zdolna spełnić akt seksualny z jakąkolwiek osobą płci przeciwnej, względna oznacza że osoba może być zdolna do aktów seksualnych z płcią przeciwną, ale nie może być zdolna do aktów małżeńskich ze swoim partnerem,
- d. pewna – dopóki nie będzie pewności moralnej istnienia faktu lub okoliczności, które czynią osobę niezdolną do aktu małżeńskiego, nie może ograniczać podstawowego prawa człowieka, jakim jest małżeństwo.

Podsumowując, kanon 1084 Kodeksu Jana Pawła II podkreśla, że przeszkoda niemocy płciowej z natury małżeństwa czyni je nieważnym. Zmieniło się także

¹⁷ Por. tamże, s. 132-134.

kanoniczne pojęcie dopełnienia małżeństwa. Akt małżeński musi być ujmowany integralnie, czyli należy zwracać uwagę zarówno na jego elementy fizyczne, jak i psychologiczne (*humano modo*). Sam akt małżeński nabiera pełniejszego wyrazu i znaczenia, gdyż został położony nacisk na jego personalny wymiar, który gubił się w czysto fizjologicznym podejściu do aktu seksualnego, prezentowanym w Kodeksie z 1917 roku. Analiza tego kanonu prowadzi również do wniosku, że kwalifikacja trwałości przeszkody impotencji płciowej w odniesieniu do konkretnego przypadku niemocy organicznej lub funkcjonalnej należy do trudnych zadań biegłych i sędziego kościelnego. Fundament przeszkody stanowi niezdolność do aktu płciowego, dlatego też powinno się podkreślić konieczność występowania biegłych w tych dziedzinach. Z racji na istotne znaczenie dla małżeństwa, impotencja pozostaje w obszarze zainteresowań badawczych nauki prawa kanonicznego.

Analizując wyroki Sądu Metropolitalnego w Warszawie w aspekcie statystycznym, należy na wstępie zauważyć, że w przypadku zawiązania sporu, większość spraw nie ma charakteru jednorodnego. Innymi słowy oznacza to, że sprawy były prowadzone nie tylko z tytułu niemocy płciowej, lecz także z innych tytułów. Warto także zaznaczyć, że proporcjonalnie niewiele jest rozpatrywanych spraw z tytułu niemocy płciowej w stosunku do spraw na przykład z tytułu niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich.

W Sądzie Metropolitalnym w Warszawie w interesującym nas przedziale czasowym, tzn. w latach 1994-1999, rozpatrzono łącznie 57 spraw z tytułu niemocy płciowej. W niniejszej pracy zostanie omówione jednak tylko 56 spraw, gdyż dostęp do orzeczenia o sygnaturze numer 17924 z 1994 roku jest niemożliwy.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w Sądzie Metropolitalnym w Warszawie w interesującym nas przedziale czasowym, tj. w latach 1994-1999, wydano 48 wyroków stwierdzających nieważność małżeństwa z tytułu impotencji.

Badając wyrokowanie Trybunału Warszawskiego, warto zaznaczyć, że ponensi wyroków zwykle zaczynali prezentację motywów prawnych wyroków od próby zdefiniowania impotencji płciowej. Zawsze powoływali się na Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, kanon 1084. Następnie odróżniano impotencję czynnościową od organicznej. I – jak zauważa się w wyroku z dnia 08 marca 1999 roku – funkcjonalna niemoc płciowa mężczyzny sprawia, że *sexualitas appetitus* w ogóle nie istnieje lub jest wadliwa, co powoduje, że dokonanie aktu płciowego jest niemożliwe¹⁸. W dalszej części redaktorzy dzielą niemoc płciową na uprzednią i trwałą. C. Wrotniak w wyroku z dnia 29 sierpnia 1994 roku zana-

---

¹⁸ Por. Akta Sądu Metropolitalnego w Warszawie (dalej ASMW), 18939, coram (dalej c.) Wrotniak z dnia 08.03.1999, k. 3: „Czynnościowa impotencja mężczyzny sprawia, że *sexualitas appetitus* w ogóle nie istnieje, albo jest wadliwa, że dokonanie stosunku seksualnego jest niemożliwe”.

cza także fakt, że impotencja płciowa, aby stanowiła przeszkodę, musi być pewna, a w razie wątpliwości nie należy orzekać o nieważności małżeństwa¹⁹.

W sentencji c. Wrotniak z dnia 27.11.1995 roku podkreśla podstawę istnienia przeszkody niemocy płciowej do zawarcia małżeństwa, czyli prawo naturalne. Przytacza dalej także treść kanonu 1084 § 1, który to podkreśla²⁰.

W decyzji z dnia 12 grudnia 1994 roku c. Wrotniak, redaktor podkreśla podstawowe cele małżeństwa oraz zaznacza, iż popęd płciowy odgrywa bardzo ważną rolę w życiu ludzkim, a związek małżeński stanowi odpowiednią formę jego zaspokojenia²¹. W innym orzeczeniu c. Wrotniak z dnia 05 grudnia 1994 roku stwierdza, że niezdolność kontrahentów do przekazania prawa do swojego ciała jest przyczyną nieważności umowy małżeńskiej ponieważ wyklucza osiągnięcie dobra małżeństwa²². Jak podkreśla c. Wrotniak w wyroku z dnia 18.12.1995 roku akt małżeński nie jest tylko aktem biologicznym, ale przede wszystkim aktem osobowym, aktem pełnego wzajemnego oddania się i przyjęcia. Dlatego mówi się, że małżonkowie stają się „jednym ciałem”²³.

W wielu wyrokach podkreśla się, iż od niemocy płciowej należy odróżnić nieplodność. Z takim ujęciem spotykamy się m.in. w sentencji c. Wrotniak z dnia 26.06.1995 roku. Stwierdzono w niej, że nieplodność nie zabrania małżeństwa ani jest przeszkodą małżeńską. Dlatego też osoby starsze, mimo iż są nieplodne, mogą zawrzeć związek małżeński²⁴.

¹⁹ Por. ASMW, 17112, c. Wrotniak z dnia 29.08.1994, k. 3.

²⁰ Por. ASMW, 16911, c. Wrotniak z 27.11.1995, k. 3: „Podstawą istnienia przeszkody niemocy płciowej do zawarcia małżeństwa, a tym samym tytułem jego nieważności jest prawo naturalne. Kwestię niemocy płciowej *Kodeks Prawa Kanonicznego* unormował prawnie w sposób następujący: «Niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego uprzednia i trwała, czy to ze strony mężczyzny czy kobiety, czy to absolutna czy względna, czyni małżeństwo nieważnym z samej jego natury» (kan. 1094 § 1)».

²¹ Por. ASMW, 18056, Dekret (dalej Dec.) c. Wrotniak z dnia 12.12.1994, k. 3: „Zasadniczymi celami małżeństwa jest zrodzenie i wychowanie potomstwa, wzajemna pomoc małżonków względem siebie i lekarstwo na pożądlivość. Popęd gatunkowy odgrywa doniosłą rolę w życiu ludzkim, a małżeństwo stanowi właściwą odpowiadającą godności istoty rozumnej formę jego zaspokojenia. Przeto istotnym przedmiotem umowy małżeńskiej jest wzajemne przekazanie i przyjęcie przez małżonków prawa do swojego ciała”; por. także ASMW, 16260, c. Wrotniak z dnia 25.07.1994, k. 2.

²² Por. ASMW, 16156, c. Wrotniak z dnia 05.12.1994, k. 5: „Niezdolność którejś ze stron kontrahujących do wypełnienia celu małżeństwa, to jest w pierwszym rzędzie do przekazania partnerowi swego ciała w rozumieniu kan. 1057 § 2 KPK powoduje nieważność umowy małżeńskiej, gdyż wyklucza osiągnięcie dobra stanowiącego istotną treść małżeńskiego kontraktu. Stąd też kan. 1084 § 1 KPK postanawia, że z prawa naturalnego nieważne jest małżeństwo dwojga osób, jeśli u którejś z nich istniała w chwili jego zawarcia trwała niezdolność płciowa, czy to bezwzględna, czy też względna, to jest zachodząca jedynie w stosunku do osoby poślubionej. Małżeństwo takie nie może spełnić celu naznaczonego mu przez naturę, a więc musi być nieważne”.

²³ Por. ASMW, 17750, c. Wrotniak z dnia 18.12.1995, k. 2.

²⁴ Por. ASMW, 21/WPR, c. Wrotniak z dnia 26.06.1995, k. 4: „Jak już zaznaczono, od niemocy płciowej należy odróżnić nieplodność, czyli niezdolność do zapłodnienia u mężczyzny lub do poczęcia u niewiasty, mimo pełnego aktu małżeńskiego. Nieplodność nie zabrania małżeństwa ani nie stanowi przeszkody małżeńskiej, chyba że byłaby złośliwie ukryta, aby skłonić drugą osobę do wyrażenia zgody małżeńskiej (por. kan. 1084 § 3 KPK). Stąd też osoby w podeszłym wieku, mimo że są nieplodne, mogą wstępować w związki małżeńskie”.

W decyzji c. Wrotniak z dnia 07.08.1995 roku podkreśla, iż wszystkie przypadki impotencji płciowej należy oprzeć na świadectwach lekarskich²⁵. Gdy specjalista orzeknie, że kontrahent nie cierpi na niemoc płciową, orzeka się na korzyść małżeństwa.

Należy jednocześnie zauważyć, iż m.in. w wyroku c. Wrotniak z dnia 25.07.1994 roku zaznacza cechy, jakie musi mieć niemoc płciowa, aby stanowiła przeszkodę. Podkreśla także, że podstawą istnienia przeszkody niezdolności dokonania stosunku małżeńskiego jest prawo naturalne. Stąd też Kościół nie dyspensuje od przeszkody niemocy płciowej. Jak zaznacza, impotencja płciowa musi być nieuleczalna na drodze powszechnie dostępnych środków²⁶. Warto nadmienić, że – jak pisze H. Stawniak – prawo kanoniczne nie wyklucza ingerencji medycznych przy impotencji fizycznej. Musi jednak uwzględniać kościelne kryteria oceny moralnej konkretnych czynów i działań medycznych. Nie są legalne te ingerencje medyczne, które stoją w sprzeczności z chrześcijańską moralnością. Dlatego też uczeni zajmują się ukazaniem terapeutycznych działań medycznych w aspekcie teologicznomoralnym, uwzględniając podstawową zasadę całościowości osobową oraz zwyczajność i nadzwyczajność środków²⁷.

W jednym z wyroków c. Wrotniak z dnia 03.04.1995 roku spotykamy się z twierdzeniem, że mężczyzna lub kobieta są dotknięci niemocą płciową, gdy nie są zdolni z przyczyn organicznych lub funkcjonalnych do normalnego współżycia z sobą²⁸. W kolejnym orzeczeniu c. Wrotniak z dnia 08.08.1994 roku, stwierdzono, że niezdolność czynnościowa u mężczyzny może występować jako płciowa niewrażliwość, powodująca całkowitą obojętność wobec żony. Może też występować jako nadwrażliwość, komplikująca normalne pożycie fizyczne. Impotencja

---

²⁵ Por. ASMW, 18367, Dec. c. Wrotniak z dnia 07.08.1995, k.4: „We wszystkich przypadkach niemocy płciowej należy opierać się na świadectwach lekarskich. Gdyby więc badanie przedślubne dostarczyło wątpliwości co do zdolności płciowej strony, duszpasterz zażąda od niej odpowiedniego świadectwa od lekarza specjalisty. Gdy stwierdzi się jej istnienie, wyklucza się możliwość dyspensy”.

²⁶ Por. ASMW, 16260, c. Wrotniak z dnia 25.07.1994, k. 4: „Niemoc płciowa musi być najpierw uprzednia, tzn. istniejąca już przed zawarciem małżeństwa. Niemoc następcza, czyli ta, która pojawia się po zawarciu małżeństwa, nie stanowi przeszkody kanonicznej. Impotencja musi być trwała, czyli w zasadzie nieuleczalna na drodze powszechnie dostępnych środków. Nie musi być absolutną. Wystarczy gdy jest względna, tzn. dany mężczyzna choć jest zdolny do współżycia z innymi kobietami (lub kobieta jest zdolna do współżycia z innymi mężczyznami), to jednak nie jest zdolny w tym konkretnym przypadku do kobiety z którą zawiera małżeństwo (lub kobieta w stosunku do mężczyzny za którego wychodzi za mąż). Niemoc płciowa może wynikać z samej konstrukcji organicznej danej osoby lub też ze stanu psychicznego, nerwicowego. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z impotencją organiczną, a w drugim z funkcjonalną, czynnościową. Tak niemoc organiczna jak również czynnościowa jest przeszkodą małżeńską. Podstawą istnienia przeszkody niezdolności dokonania stosunku małżeńskiego jest prawo naturalne. Dlatego Kościół nie dyspensuje od przeszkody niemocy płciowej”; por. także ASMW, 17235, c. Wrotniak z dnia 05.09.1994, k. 4.

²⁷ Por. H. Stawniak, *Ingerencje medyczne przy impotencji fizycznej i ich kanoniczna ocena*, Ius Matrimoniale 6(2001), s. 45.

²⁸ Por. ASMW, c. Wrotniak z dnia 03.04.1995, k. 3.

absolutna uniemożliwia kontakty seksualne z każdą kobietą, lub każdym mężczyzną, zaś względna z jedną kobietą lub mężczyzną²⁹.

Jak zostało napisane, sprawy nie mają charakteru jednorodnego. Innymi tytułami, jakie występują w zawiązaniu sporu, w analizowanych wyrokach Trybunału Metropolitalnego w Warszawie są: tytuł niezdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej (kanon 1095 § 3 KPK)³⁰, pozorna zgoda (kanony 1101 oraz 1057 KPK)³¹, wykluczenie potomstwa (kanony 1055, 1096 oraz 1101 § 2 KPK)³² oraz wykluczenie jedności lub nierozzerwalności małżeństwa (kanony 1056 i 1101 § 2 KPK)³³. Na podstawie przeprowadzonych badań można zauważyć, że niemoc płciowa łączy się także z faktem niedopełnienia małżeństwa (kanon 1061 KPK)³⁴.

Wielokrotnie w orzeczeniach wyroków możemy znaleźć klauzulę. Niektóre z osób, po których stronie udowodniona została niemoc płciowa, nie mogą zawrzeć sakramentalnego związku małżeńskiego bez zgody Ordynariusza miejsca, po uprzednim przedstawieniu aktualnej opinii biegłego sądowego lekarza psychiatry i seksuologa, zgodnie z przepisami kanonów 1077 oraz 1684 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego³⁵.

---

²⁹ Por. ASMW, 16261, c. Wrotniak z dnia 08.08.1994, k. 2: „Niezdolność funkcjonalna u mężczyzny może występować w postaci niewrażliwości płciowej, która powoduje całkowitą obojętność wobec żony, częściej natomiast występuje jako nadwrażliwość, uniemożliwiająca również normalne pożycie fizyczne. Niemoc płciowa absolutna uniemożliwia akty płciowe z każdą kobietą, lub każdym mężczyzną; natomiast niemoc względna z jedną lub niektórymi kobietami lub mężczyznami”.

³⁰ Por. ASMW, 16156, c. Wrotniak z dnia 05.12.1994, k. 1-11; ASMW, 16013, c. Wrotniak z dnia 30.05.1994, k. 1-6; ASMW, 16260, c. Wrotniak z dnia 25.07.1994, k. 1-9; ASMW, 17112, c. Wrotniak z dnia 29.08.1994, k. 1-9; ASMW, 17188, c. Wrotniak z dnia 14.11.1994, k. 1-10; ASMW, 18290, Dec. c. Kośnik z dnia 24.04.1995, k. 1-7; ASMW, 17766, c. Wrotniak z dnia 24.06.1996, k. 1-9; ASMW, 153 W-PR, c. Wrotniak z dnia 24.06.1996, k. 1-11; ASMW, 18657, c. Wrotniak z dnia 26.05.1997, k. 1-8; ASMW, 19449, Dec. c. Wrotniak z dnia 01.12.1997, k. 1-5; ASMW, 19452, Dec. c. Wrotniak z dnia 13.10.1997, k. 1-5.

³¹ Por. ASMW, 16065, c. Wrotniak z dnia 13.06.1994, k. 1-6; ASMW, 98/WPR, c. Wrotniak z dnia 13.01.1997, k. 1-8.

³² Por. ASMW, 18243, c. Wrotniak z dnia 21.10.1996, k. 1-9; ASMW, 98/WPR, c. Wrotniak z dnia 13.01.1997, k. 1-8.

³³ Por. ASMW, 98/WPR, c. Wrotniak z dnia 13.01.1997, k. 1-8.

³⁴ Por. ASMW, 20055, Dec. c. Wrotniak z dnia 06.09.1999, k. 1-4; ASMW, 17112, c. Wrotniak z dnia 29.08.1994, k. 1-9; ASMW, 18954, c. Wrotniak z dnia 25.10.1999, k. 1-6; ASMW, 21/WPR, c. Wrotniak z dnia 26.06.1995, k. 1-10; ASMW, 18657, c. Wrotniak z dnia 26.05.1997, k. 1-8; ASMW, 18939, c. Wrotniak z dnia 08.03.1999, k. 1-7; ASMW, 18718, c. Wrotniak z dnia 25.10.1999, k. 1-6; ASMW, 71 W-PR, c. Wrotniak z dnia 07.04.1997, k. 1-8; ASMW, 16911, c. Wrotniak z dnia 27.11.1995, k. 1-8; ASMW, 18243, c. Wrotniak z dnia 21.10.1996, k. 1-9; ASMW, 17745, c. Wrotniak z dnia 18.12.1995, k. 1-8; ASMW, 17750, c. Wrotniak z dnia 18.12.1995, k. 1-11; ASMW, 39/WPR, c. Wrotniak z dnia 11.12.1995, k. 1-7.

³⁵ Por. ASMW, 16767, c. Kośnik z dnia 07.03.1994, k. 1-8; ASMW, 18056, Dec. c. Wrotniak z dnia 12.12.1994, k. 1-6; ASMW, 18290, Dec. c. Kośnik z dnia 24.04.1995, k. 1-7; ASMW, 16684, c. Wrotniak z dnia 03.04.1995, k. 1-7; ASMW, 17276, Dec. c. Kośnik z dnia 10.04.1995, k. 1-8; ASMW, 18097, Dec. c. Wrotniak z dnia 27.02.1995, k. 1-8; ASMW, 18367, Dec. c. Wrotniak z dnia 07.08.1995, k. 1-8; ASMW, 18613, Dec. c. Wrotniak z dnia 18.12.1995, k. 1-5; ASMW, 18913, Dec. c. Wrotniak z dnia 04.11.1996, k. 1-5; ASMW,

Badając sentencje Trybunału Warszawskiego należy zaznaczyć, iż zdecydowanie najwięcej orzeczeń w poddawanym analizie okresie jest z tytułu impotencji na podłożu psychoseksualnym.

W wyroku c. Wrotniak z dnia 08.03.1999 roku, na podstawie orzeczenia biegłego sądowego redaguje, że przyczyną niedopełnienia małżeństwa była względna niemoc płciowa powoda oraz pozwanej³⁶. Z kolei w jednym z wyroków c. Wrotniak z dnia 27.02.1995 zauważa że diagnoza lekarska może pogłębić blokadę psychiczną co do podjęcia współżycia. Seksuolog zalecił chirurgiczną deflorację, myśląc że jest to przeszkoda natury funkcjonalnej. Mimo przeprowadzonego zabiegu defloracji, utrzymała się niezdolność odbycia stosunku seksualnego³⁷. W dalszej części orzeczenia czytamy, że biegły stwierdził, iż kobieta reagowała odruchami obronnymi przy próbie podjęcia stosunku pochwowego³⁸.

Impotencja funkcjonalna, jak redaguje w wyroku c. Kośnik z dnia 07.03.1994 roku, polega na zaburzeniach w czynnościach narządów płciowych³⁹. W ocenie materiału dowodowego – uzasadnieniu orzeczenia c. Wrotniak z dnia 11.08.1997 roku, możemy znaleźć najbardziej obrazowy przypadek funkcjonalnej i trwałej niemocy płciowej. Otóż biegły orzekł, że wadliwa budowa członka pozwanego (haczykowaty w chwili erekcji), która powodowała niezdolność do współżycia seksualnego, może zostać usunięta jedynie operacyjnie. Nie ma gwarancji jednak pomyślnego wyniku takiego zabiegu. Nieudana operacja może spowodować zanik czucia, co będzie powodem niekontrolowanego moczenia się⁴⁰.

18928, Dec. c. Wrotniak z dnia 25.11.1996, k. 1-5; ASMW, 18312, c. Wrotniak z dnia 11.08.1997, k. 1-6; ASMW, 19149, Dec. c. Wrotniak z dnia 08.05.1997, k. 1-6; ASMW, 19282, Dec. c. Wrotniak z dnia 13.10.1997, k. 1-5; ASMW, 19452, Dec. c. Wrotniak z dnia 13.10.1997, k. 1-5; ASMW, 19449, Dec. c. Wrotniak z dnia 01.12.1997, k. 1-5; ASMW, 19747, Dec. c. Wrotniak z dnia 10.08.1998, k. 1-6; ASMW, 19825, Dec. c. Wrotniak z dnia 10.08.1998, k. 1-5; ASMW, 19741, Dec. c. Wrotniak z dnia 07.09.1998, k. 1-4; ASMW, 20055, Dec. c. Wrotniak z dnia 06.09.1999, k. 1-4; ASMW, 20246, Dec. c. Wrotniak z dnia 25.10.1999, k. 1-4.

³⁶ Por. ASMW, 18939, c. Wrotniak z dnia 08.03.1999, k. 6: „Biegły sądowy lekarz seksuolog stwierdził, że małżeństwo stron nie zostało dopełnione – przyczyną była niemoc płciowa powoda, która zbiegła się z brakiem zainteresowania seksualnego pozwanej. Impotencja stron była uprzednia i względna, aktualnie strony prowadzą życie seksualne z innymi partnerami”.

³⁷ Por. ASMW, 18097, Dec. c. Wrotniak z dnia 27.02.1995, k. 5: „Po upływie roku – wobec niemożności dokonania stosunku seksualnego mimo usilnych prób i stosowania się do zaleceń lekarza – seksuolog zalecił chirurgiczną deflorację, upatrując przeszkodę natury anatomicznej. Diagnoza lekarska okazała się błędna. Po przeprowadzeniu defloracji chirurgicznej w szpitalu sytuacja nie uległa zmianie i utrzymała się niezdolność do odbycia stosunku płciowego. U pozwanej nastąpiła jakaś blokada psychiczna względem osoby powoda. W miarę upływu czasu coraz bardziej narastała u pozwanej blokada psychiczna co do podjęcia współżycia płciowego z powodem”.

³⁸ Por. tamże, k. 6: „Lekarz specjalista psychiatra-seksuolog stwierdził, iż przyczyną spełnienia warunku małżeństwa ważne zawartego lecz nie dopełnionego (*matrimonium ratum sed non consumatum*) tkwi po stronie żony badanej, reagującej odruchami obronnymi przy próbie podjęcia stosunku pochwowego (*vaginismus ante coitum*)”.

³⁹ Por. ASMW, 16767, c. Kośnik z dnia 07.03.1994, k. 3.

⁴⁰ Por. ASMW, 18312, c. Wrotniak z dnia 11.08.1997, k. 4: „(...) były próby dopełnienia małżeństwa, ale bez efektu z powodu wadliwej budowy członka u pozwanego (haczykowaty w chwili erekcji). Lekarz specjalista

Analizując wyroki Trybunału Metropolitalnego w Warszawie, zauważyć można także dużą ilość decyzji stwierdzających nieważność małżeństwa z tytułu niemocy płciowej uprzedniej, względnej i funkcjonalnej jednocześnie. W orzeczeniu c. Wrotniak z dnia 24.06.1996 roku stwierdzono niezdolność powódki do dokonania stosunku małżeńskiego na podłożu niezdolności podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich. Oznacza to, że u podstaw niedopełnienia małżeństwa były zaburzenia osobowości kobiety⁴¹. Z kolei, w decyzji c. Wrotniak z dnia 18.12.1995 roku, impotencja funkcjonalna wynika ze stanu nerwicowego u pozwanego⁴².

Z podobnym przypadkiem spotykamy się w wyroku c. Wrotniak z dnia 07.08.1995 roku. Biegli powołani do tej sprawy orzekli, że małżeństwa nie dopełniono z powodów funkcjonalnych zaburzeń seksualnych, których powodem była nadpobudliwość nerwowa powoda. Każde kolejne niepowodzenie powodowało dodatkowy stres. Zachowanie pozwanej z kolei, świadczące o jej skłonnościach lesbijskich, zostało określone jako forma dewiacji⁴³.

Wyroków stwierdzających ważność małżeństwa jest zdecydowanie mniej niż tych orzekających nieważność umowy małżeńskiej. W Trybunale Metropolitalnym w Warszawie w latach 1994-1999 wydano 8 sentencji.

W sentencji c. Wrotniak z dnia 05.09.1994 roku czytamy, że nie została udowodniona niemoc płciowa ze strony powoda, gdyż pozwana nie jest osobą na tyle wiarygodną dla Sądu, aby można było jej dać wiarę, że nie doszło do pożycia seksualnego. Małżeństwo to zostało ogłoszone za nieważne z tytułu niezdolności podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury

---

stwierdził, że jest konieczna operacja, ale nie gwarantuje pomyślnego wyniku. W wyniku nieudanej operacji może dojść do zaniku czucia, co spowoduje niekontrolowane moczenie się. Dlatego pozwany nie zgodził się na operację”.

⁴¹ Por. ASMW, 153 W-PR, c. Wrotniak z dnia 24.06.1996, k. 9-10: „Biegły sądowy lekarz psychiatra stwierdza, że u podstaw niedopełnienia tego małżeństwa leżały zaburzenia osobowości powódki charakteryzujące się cechami jej wyraźnej niedojrzałości emocjonalnej i psychospołecznej. To skutkowało u niej funkcjonalną, względną impotencją względem pozwanego”.

⁴² Por. ASMW, 17745, c. Wrotniak z dnia 18.12.1995, k. 6: „Przyczyną impotencji, zdaniem biegłego był urazowy pierwszy stosunek płciowy z inną osobą, a następnie liczne stresy związane z utratą pracy. Biegły w konkluzji stwierdza u pozwanego w chwili zawierania małżeństwa niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego funkcjonalną czyli czynnościową wynikającą ze stanu nerwicowego z hypostenią seksualną, uprzednią trwałą i przynajmniej względną”.

⁴³ Por. ASMW, 18367, Dec. c. Wrotniak z dnia 07.08.1995, k. 5-6: „Małżeństwo stron nie zostało dopełnione prawdopodobnie z następujących przyczyn: czynnościowych zaburzeń seksualnych (kłopoty z erekcją) spowodowanych wzmogoną pobudliwością nerwową mężczyzny – powoda. Każde niepowodzenie nasilało z pewnością u powoda stres, co z kolei powodowało powstawanie błędnego koła, które mogło być przerwane jedynie przez podjęcie leczenia; (...); postawa pozwanej mogąca świadczyć o jej skłonnościach lesbijskich. Można w postępowaniu pozwanej z całą pewnością dopatrzeć się cech wskazujących na lesbijskie zachowania. Kontakty z przyjaciółką dawały pozwanej to czego nie otrzymywała od swego partnera zarówno w okresie narzeczeńskim, jak i w krótkim okresie wspólnego zamieszkiwania”.

psychicznej (kanon 1095 § 3 KPK) ze strony powoda oraz pozwanej⁴⁴. Z podobnym wyrokiem spotykamy się w orzeczeniu c. Wrotniak z dnia 05.09.1994 roku, małżeństwo zostało uznane za nieważne także z kanonu 1095 § 3 ze strony mężczyzny. Jak zostało zredagowane, z zeznań powódki i pozwanego oraz dokumentacji lekarskiej można wnioskować o impotencji funkcjonalnej względnej u pozwanego. Trudno określić, czy była ona uprzednia i trwała⁴⁵. Do tego wątku nawiązano także w sentencji c. Wrotniak z dnia 03.11.1997 roku. Małżeństwo zostało uznane za nieważne z tytułu niezdolności podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich po obu stronach. Tytułu niezdolności dokonania stosunku małżeńskiego po stronie pozwanej nie udowodniono⁴⁶.

Z kolei w orzeczeniu c. Wrotniak z dnia 09.01.1995 roku małżeństwo zostało uznane za ważne i nadal obowiązujące. Odrzucono w ten sposób tytuły z kanonów 1084 (ze strony niewiasty) i 1095 § 3 KPK ze strony kobiety oraz mężczyzny⁴⁷. Podobnie w wyroku c. Kośnik z dnia 22.08.1997 roku, małżeństwo uznano za ważne. Nie udowodniono ani pozornej zgody ani impotencji po stronie niewiasty⁴⁸.

Wszystkie 3 wyroki z 1999 roku zapadły z tytułu niezdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich (kanon 1095 § 3 KPK). W sentencji c. Wrotniak z dnia 22.11.1999 roku biegły nie znajduje wystarczającego potwierdzenia dla tytułu niezdolności dokonania stosunku małżeńskiego po stronie pozwanego. Mężczyzna przed ślubem cierpiał na stulejkę, jednak była to niezdolność czasowa, możliwa do usunięcia. Małżeństwo nie zostało dopełnione, gdyż pozwany zwlekał z usunięciem tej przeszkody, a powódka nie miała cierpliwości na czekanie⁴⁹.

Spraw prowadzonych w Trybunale Warszawskim, w porównaniu z innymi tytułami, nie ma wiele. Powodowane to jest tym, że sprawy o podobnym charakterze prowadzone są z tytułu psychoseksualnej niezdolności do podjęcia obowiązków małżeńskich w dziedzinie współżycia seksualnego lub też prowadzony jest proces o dispensę od małżeństwa niedopełnionego. Większość decyzji w procesie o nieważność małżeństwa z tytułu niemocy płciowej to orzeczenia za nieważnością zaskarżanego z tego tytułu małżeństwa.

Redaktorzy wyroków w swych argumentacjach podkreślali, iż niemoc płciowa powoduje nieważność małżeństwa z prawa naturalnego, dlatego też Kościół nie dyspensuje od tej przeszkody. W przypadku jakichkolwiek wątpliwości – zaznaczali zawsze w wyrokach – należy rozstrzygać na korzyść małżeństwa.

⁴⁴ Por. ASMW, 358/90, c. Wrotniak z dnia 05.09.1994, k. 11-13.

⁴⁵ Por. ASMW, 17235, c. Wrotniak z dnia 05.09.1994, k. 9.

⁴⁶ Por. ASMW, 106 W-PR, c. Wrotniak z dnia 03.11.1997, k. 9.

⁴⁷ Por. ASMW, 17406, c. Wrotniak z dnia 09.01.1995, k. 9-10.

⁴⁸ Por. ASMW, 18201, c. Kośnik z dnia 22.08.1997, k. 7.

⁴⁹ Por. ASMW, 19722, c. Wrotniak z dnia 22.11.1999, k. 8.

SEXUAL DYSFUNCTION AS A BASIS FOR MARRIAGE ANNULMENT
IN DECREES OF THE METROPOLITAN TRIBUNAL IN WARSAW
DURING THE YEARS 1994-1999

Summary

The article deals with the issue of impotence as the reason of declaring the marriage invalid in the sentences of the Metropolitan Court in Warsaw. The time scope was limited to a five-year period, i.e. from 1994 to 1999.

It would be impossible to take up this topic without outlining the medical side of the impotence. Therefore, the problem of impotence was presented from the medical side first. In the further part it will be shown how the impotence looked in the history of the study of Canon Law and in the Church Legislation. Next, the article presents detailed characteristics and analysis of the sentences of the Metropolitan Court in Warsaw adjudicating in cases concerning impotence. The article is mainly based on the sentences adjudicated by the Metropolitan Tribunal in Warsaw. Additionally, medical and canon literature was used in this study.

From the conducted research exploration appears that 56 sentences concerning impotence were adjudicated by Metropolitan Court in Warsaw from 1994 to 1999. In their arguments, ponens emphasized that impotence causes invalidity of marriage based on natural law, therefore Church does not dispense with this obstacle. They have always stressed in the sentences that in case of any doubt, it shall be adjudicated in support of marriage.

Nota o Autorze: MGR AGNIESZKA BUGAJ, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, pola zainteresowań intelektualnych: problematyka kanonicznego prawa małżeńskiego oraz prawa małżeńskiego w Polsce i na świecie.

Słowa kluczowe: niemoc płciowa, przeszkody, wyroki Trybunału Metropolitalnego w Warszawie, kanoniczne prawo małżeńskie